

Esko Könönen ja Kouvolan kuulu casottomalli.

Oy. Harmonikka

Oikokatu 3, Kouvola. Puh. 2246, suuntanumero 951

SAARNION HARMONIKKA
TAMPERE PUH. 20677

5 mk

AARNE NUOTIO

**HARMONIKANSOITON
KEHITYS
SUOMESSA**

PÄÄPIIRTEITTÄIN

LASSE PIHLAJAMAA

on kehittänyt uuden harmonikkatyyppin

LASSE PIHLAJAMAAN SPECIAL

Se on ensimmäinen harmonikka maailmassa, joka on kokeneen opettajan ja asiantuntijamuusikon suunnittelema. Aivan erikoista on sen pieni koko ja kevyt paino, mutta ääni ei ole silti ohut, vaan täyteläinen ja ennenkaikkea musikaalinen. Myöskin kannessa oleva sordiino eli äänenmuodostin antaa mielenkiintoista lisää äänenväreihin.

Saatavana seuraavat koot:

CASOTTO 15x7 kopl., korkeus 46 sm, paino 11 kg, **4-äänikert.** 11x5 kopl. korkeus 45,5 sm, paino 10,5 kg, **3-äänikert.** 5x4 kopl. korkeus 42 sm, paino 8,5 kg, **2-äänikert.** 3x0 kopl. korkeus 37 sm, paino 7,5 kg. Kaikkia kokoja myös pianoharmonikkoina.

Lasse Pihlajamaa on suunnitellut toisenkin harmonikkamallin **LASSEN LUXUS HANURIN** jota voidaan nimittää harmonikan ihmelapsiksi. Se on pieni 2-äänikert. harmonikka, korkeus 37 sm, mutta äänimahdollisuuksiltaan sillä voi soittaa kaiken, mitä harmonikalle on kirjoitettu. Koplarit 3x0, sordiinot diskantti- sekä bassokannessa, paino 8 kg. Molemmissa malleissa myynti myös jälleenmyyjille.

LASSE PIHLAJAMAAN HARMONIKKAOPISTO SEKÄ MYYNTI

Lönnrotink. 25 A, 2 krs. Puh. 629 287

Arne Nuotio

AARNE NUOTIO

HARMONIKANSOITON KEHITYS SUOMESSA

PÄÄPIIRTEITTÄIN

KOTKASSA 1965

JÄLKIPAINOS KIELLETTY

Kotka 1965
Eteenpäin Oy:n kirjapaino

ALKULAUSE

Monelta eri taholta minulle esitettyjen tiedustelujen johdosta, pyydän esiintuoda seuraavaa: Tutkimusta suomalaisen harmonikansoiton kehityksestä ja eri vaiheista Suomessa, on suoritettu useiden vuosien aikana. Se on ollut monesti erittäin vaivalloista ja epäkiitollistakin työtä. Erittäin silloin, kun on ollut kysymys kauan sitten eleyistä, muistin varaisista tapahtumista ja lausunnoista, on totuudellisuuden löytäminen ja tarkistaminen aiheuttanut monenlaista, turhaakin vaivannäköä. Kaikki on täytynyt aloittaa kuin tyhjästä, koska minkäänlaista alaa käsittelevää kirjallisuutta ei ole ollut saatavissa.

Ajatuksen tällaisen tutkimuksen suorittamiseksi antoi keskustelu joka käytiin — nyt jo edesmenneen — liikemies Toivo Lavosen ja allekirjoittaneen kesken v. 1952 Kotkassa. Lavonen, joka itse soitti viulua sekä harmonikkaa, oli kiinnostunut ajatuksesta, ja juuri hänen tarjoamansa taloudellinen tuki teki mahdolliseksi työn aloittamisen.

Työni kestäessä olen useammin kuin kerran saanut kuulla: »Kannattaako tällaista alaa tutkia ja siitä kirjoittaa?» Rohkeuden kuitenkin asian puolesta esittää oman mielipiteeni: Harmonikansoitto on nykyään vallannut varman sijan esittävän musiikin estraadilla, ja sillä on niin laajat kannattajajoukot eri yhteiskuntapiireissä, että jo tämän perusteella on lupa kysyä: miten tähän on tultu? Koko kulunut vuosisatamme on osoittanut ettei se ole mikään tilapäinen ilmiö, vaan jatkuvan kehityksen alainen musiikin haara.

Nyt käsillä oleva vihkonen on lyhennelmä myöhemmin ilmestyvästä Suomalaisen Harmonikansoiton historiasta. Se syy mikä on saanut minut ryhtymään tämän lyhennelmän toimistustyöhön, on ennen muuta tänä vuonna Suomessa toimeenpantavat Harmonikansoiton maailmanmestaruuskilpailut. Kun näiden kilpailujen aikana ja yhteydessä tullaan varmaan paljonkin vaihtamaan ajatuksia harmonikansoittoon liittyvistä seikoista, voi tämä vihkonen olla hyödyksi ja auttaa asiatiedoillaan joissakin kysymyksissä. Kuluneiden viimeisimpien vuosien tapahtumat harmonikansoiton alalla Suomessa, on vielä kirjoittamatta, koska siihen tarvittavan aineiston kokoaminen vie oman aikansa. Samoin on eräiden vanhempien asiatietojen tarkistaminen kesken, joten tarkoitettua kokonaisuutta ei ole voitu vielä tuoda esille. Mutta ehkä tässä käsitellyt asiat voivat joillekin olla mielenkiintoisia näinkin suppeasti esiintuotuna. Sitä toivoen tekijä laskee nämä rivit harmonikansoitosta kiinnostuneen yleisön luettaviksi.

Kotkassa, huhtikuussa 1965

Aarne Nuotio

JOHDANTO

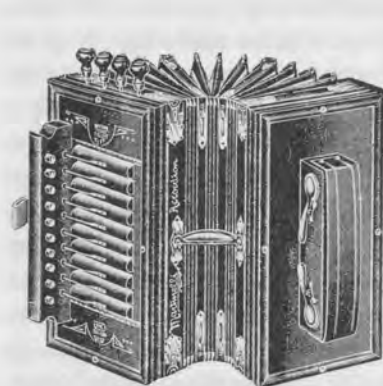
Kun saksalainen Fr. Buschman v. 1822 keksi näppäimistöllä varustetun pienen paljesoitimensa, ziehharmonikan, hän varmaan ei voinut kuvitellakaan minkälaisen mielenkiinnon ja suosion kohteeksi tuo soitin vielä joutuisi, ja kuinka yleismaailmallisen levinneisyyden se aikanaan ja parannettuna tulisi saavuttamaan paitsi tanssin säestäjänä — jollaiseksi se lienee

alkuaan tarkoitettu — myös konserttisoittimena. Nykyaikainen konserttiharmonikka pitkälle kehitettyine musisoimismahdollisuuksineen ei ole enää mikään markkinapeli, vaan varteenotettava soitin korkealaatuistakin musiikkia ajatellen, kun se on taitajan käsissä. Nykyään harmonikalle sävelletään paitsi tanssisävelmiä myös viihdemusiikkia, jopa suurimuotoisiakin teoksia. Ei ole niinkään harvinaista ulkomailla, että sinfoniaorkesteri kuuluisan kapellimestarin johdolla säestää harmonikkataiturin esittämän konserton. Meilläkin Suomessa on tällaista tapahtunut. Paitsi soolosoittimena, harmonikkaa käytetään orkestereissa säestäjänä tai sivuäänissä, ja oikealla kohdallaan se antaa oman erikoisvärinsä esitettävään teokseen. Nyt ammattikriitikot arvostelevat harmonikkamusiikkiakin, ja kilpailuissa nähdään tuomareina arvovaltaisia muusikkoja. Mutta näin ei ole aina ollut. Tämän päivän harmonikka ja sen soittotaito ovat pitkäaikaisen kehityksen tuloksia. Miten tämä Suomessa on saanut alkunsa, ja minkälaisia kehitysvaiheita on ollut ennen kuin nykyinen taso on saavutettu, sitä yrittää osaltaan käsillä oleva kirjanen selvittää.

Vanhemmat asiatiedot perustuvat erilaisiin tutkimuksiin, keskusteluihin vanhojen soittajien kanssa, haastatteluihin, kirjeenvaihtoihin ja omiin muistoihin aina lapsuusvuosista alkaen.

Edellä olevaan viitaten, ja monien toivomuksia noudattaen kirjoittaja katsoo edessä olevilla riveillä olevan julkaisuoikeuksensa.

HARMONIKKA

Vuosisadan vaihteen yksirivinen, niinsanottu lusikkabassopeli.

Nykyaikainen konsertti-harmonikka

Aluksi on syytä luoda katsaus harmonikkaan soittimena, ja selvittää sen vaiheita Suomessa n. 80 vuoden ajalta.

Kun kuuntelemme nykyaikaista harmonikansoittoa silloin kun se on parhaimmillaan, esim. konserteissa ja suurissa kilpailuissa, ja ihailemme teknillisesti loistavia ja taiteellisesti täysipainoisia esityksiä, niin harvoin tulemme ajatelleeksi sitä monivaiheista ja vaikeaa kehitystietä minkä harmonikka on rakenteellisesti läpikäynyt. Vaatimattomasta 1-rivisestä 2 bassoisesta pelimannisoittimesta se on kehitetty 5-riviseksi tai pianokoskettimistolla varustetuksi 120 bassoiseksi konsertti-instrumentiksi, jonka hienot teknilliset laitteet antavat soittajalle mahdollisuuden saada esille monenlaisia säveltehoja. Tämä on ollut välttämätön kehityksen tie. Soittajien halu päästä yhä taiteellisempiin tuloksiin soittimensa välityksellä on pakottanut instrumentin mukaan »kilpajuoksuun», niin että harmonikan rakenteellinen kehitys ja sen soittotaidollinen eteenpäin meno ovat kulkeneet käsi kädessä, näin auttaen toinen toistaan.

ALKUTAIPALEELTA

Aina viime vuosisadan loppupuolelle saakka olivat viulu ja klarinetti melkein yksinomaan ne soittimet joita kansanpelimannit käyttivät. Purppurit, katrillit, franseesit ja monet muut kansantanssit oli niiden säästyksellä suomalaisen maaseudun ilonpitotilaisuuksissa tanssittu. Mutta vuosisadan loppupuolella ilmestyy näille perinteellisille soittimille itsenäinen kilpailija — harmonikka.

Samalla kun polkka, saksanpolkka, masurkka ym. paritanssit alkavat voittaa alaa vanhojen ketjutanssien kustannuksella, saapuu harmonikka uusien tulokkaiden musiikilliseksi tulkiksi ja tahdin antajaksi. »Tuo vieras tunkeilija» — kuten eräs vanha kanttori hieman mustasukkaisesti on lausunut — nähdään sitten yhä useammin suomalaisen kansansoittajan polvella. Ei voida varmasti sanoa milloin ensimmäiset harmonikat ovat tuotettu maahamme, mutta tuntuu siltä kuin soittimien yleisempi tunnetuksi tuleminen kansan keskuudessa olisi tapahtunut 1880-luvulla, samoihin aikoihin kun erilaiset mekaaniset soittokoneet alkoivat tulla muotiin, ja torvisoittokuntaate sai tuulta purjeisiinsa. Meillä on todisteita siitä, että harmonikka jo tuolloin oli kysytty soitin. Tästä kertoo mm. se, että kun A. Melanin Musiikkikauppa Helsingissä v. 1888 alkoi myydä näitä soittimia, se tilasi elokuussa yhden harmonikan Saksasta, mutta jo saman vuoden syyskuussa tilattiin näitä soittimia 10 kappaletta, ja 1890-luvun alkupuolella sama liike mainostaa varastossaan olevan 200 kappaletta erilaisia 1- j 2-rivisiä harmonikkoja. Kun on syytä ajatella, ettei A. Melanin Musiikkikauppa on ollut ainoa alan liike joka myi tätä kansan suosimaa soitinta, niin voimme arvata minkälaisesta maahan tuotetusta määrästä on ollut kysymys. Eikä tuollaisia eräi suinkaan ole tilattu varastoon ilman ennakkovarmuutta myynnin suhteen. Tämä kaikki oikeuttanee meidät ajattelemaan, että ainakin 1870-luvulla olisivat ensimmäiset harmonikat ilmestyneet maahamme.

Uuden vuosisadan vaihteen ajat toivat harmonikalle, nimenomaan tanssisoittimena, yhä paranevat käyttömahdollisuudet. Perustettiinhan juuri tuolloin, kasvavan aatteellisen ilmapiirin aikana lukuisasti uusia työväenyhdistyksiä, vapaapalokuntia ja nuorisoseuroja eri puolilla maatamme sekä rakennettiin näille omia toimitaloja, joissa pidettiin mm. huvitilaisuuksia varojen hankkimiseksi toiminnalle. Tällöin harmonikkapelimanni oli yhä useammin se soittoniekka, jonka puoleen käännettiin, kun tanssimusiikkia tarvittiin. Tämä tuli halvemmaksi kuin yhtyeet. Harmonikalle luonteenomainen kaikuva ääni soi kuuluvammin kuin viulu tai klarinetti, ja lisäksi siinä oli bassot joilla oli oma merkityksensä tahdin pidossa.

Näin alkoi harmonikan asema tanssisoittimena vakiintua nimenomaan maaseudulla, mutta kyllä kaupungeissakin soitto-kuntien, yhtyeiden ja mekaanisten soitto-koneiden ohella käytettiin harmonikkaakin.

Vielä vuosisatamme alussa suomalaisilla pelimanneilla oli käytössä vain 1- ja 2-rivisiä harmonikkoja, joissa bassojen määrä vaihteli 2—8. Ne olivat etupäässä Saksassa tai Italiassa valmistettuja, mutta joskus saattoi tavata venäläistäkin tekoa olevan »sirmakan».

Näihin aikoihin alkoi maahamme ilmestyä italialaisia soittoniekkoja. Heillä oli jo käytössään parempia soittimia, mm. 3-rivisiä 24 bassoisia harmonikkoja. He olivat myös soittimensa käsittelyssä paljon kehittyneempiä kuin meikäläiset pelimannit. Kierrellessään soitto-retkillään maassamme nämä Italian pojat saivat aikaan yhä suurempaa innostusta harmonikansoittoa kohtaan. Tällöin joku kätevämpi suomalainen uskaltanut yrittämään myöskin harmonikan rakentamista. Tietävästi ensimmäinen näistä yrittäjistä on ollut Johan Huuman, Kotkasta, (Jussi Homanin isä). Hän oli syntynyt Virossa 16. 6. 1846. Vartuttuaan aikuiseksi hän muutti Venäjälle, Pietariin, jossa suoritti urkuteknikon kurssin. Suomeen tultuaan hän asettui Kotkaan, toimien mm. soitinten korjaajana. H. rakentama soitin oli ns. semiton harmonikka, 3-rivinen, 18-bassoinen, ja

Jussi Homan 16-vuotiaana sy-lissään isänsä rakentama soitin.

valmistui v. 1906 tai 1907. Kielet tähän harmonikkaan Huuman laittoi korsettiteräksestä, ja mallina hänellä on ollut kaikesta päättäen italialaisen D. Ruffon soitin. Harmonikka osoittautui ainakin lujarakenteiseksi, koska oli käytössä useita vuosia kahdella eri soittajalla.

Kesti kuitenkin vielä vuosia ennen kuin harmonikan rakentamista Suomessa ryhdyttiin ammattimaisesti yrittämään.

Vuoteen 1910 mennessä on 3-rivisten soitinten käyttöön ottaminen huomattavin tapahtuma harmonikan kehityksen alalla Suomessa. Voidaan sanoa, että v. 1900—1910 on parannettujen 1-, 2- ja 3-rivisten vuosikymmen.

Vuosien 1910—1920 välinen aika on harmonikan kehityksen kannalta hyvin merkittävä. Jo ennen ensimmäistä maailmansotaa ilmestyi Suomeenkin mitä erilaisimpia malleja ja muunnoksia tästä soittimesta. Varsinkin mitä tulee rivien ja koskettimien määrään, on harmonikka hyvin monipuolisesti edustettuna. Valikoimasta löytyi esim. 3-riv. diskantti puolella ja 4-riv. bassoja 4 d ja 4 b, 3 d ja 5 b, 4 d ja 5 b, 5 d ja 5 b, 6 d ja 5 b, 5 d ja 6 b, 5 d ja 8 b, y.m. Myös rivien asettelussa oli eroavuuksia, sillä esim. a sävel saattoi olla millä rivillä hyvänsä. On selvää, että soittimien kehityksen seurauksena myös

soittotaidollinen puoli saa uutta liikkuma-alaa. Varsinkin sävel-
lajien ja soitujen käyttö rikastuu, koska pohjana on täysi
kromatiikka. Toisekseen taas tuommoinen soitinten erilaisuus
ei voi olla vaikuttamatta jarruttavasti soittotaidon kehitykseen.
Esim. toistensa opettamisessa ilmeni hankaluuksia. Monet soit-
tajat huomasivatkin vallitsevan epäkohdan, ja vähitellen 5-
rivinen, 120 bassoinen harmonikka, jossa on ns. stradella jär-
jestelmä, a keskirivillä, alkoi päästä yhä enemmän suosioon,
niin että 20-luvun alkupuolella tällainen soitin olikin jo ylei-
simmin käytössä. V. 1912 keskittiin Amerikassa harmonikka,
jossa diskanttipuolella on pianokoskettimisto, ns. pianohar-
monikka. Keksijä, italialainen Pietro Deiro. Näitä soittimia
nähtiin Suomessakin jo vuosikymmenen lopulla.

Tähän asti kaikki Suomessa kaupan olleet harmonikat oli
tuotettu ulkomailta. Mutta 1920—1930 vuosien välisenä aikana
alkoi suomalainen yritteliäisyys nostaa päätään tälläkin alalla.
Nyt jo yksi ja toinen eri puolilla maata yritti rakentaa harmo-
nikan tai useammankin kuin pistokokeina. Mutta sitten nousi
näiden joukosta kaksi miestä, etevämpiä muita sekä taidoltaan
että yrittäjähengeltään. He olivat Nestori Kukkola ja Aarne
Koski. Kumpikin heistä omalla tahollaan kehitti harmonikan
rakentamisen ja tuotannon sellaiselle tasolle, että voidaan
puhua teollisuudesta. He olivat suomalaisen harmonikkateolli-
suuden luoja.

Kukkola, Nestori (s. 9 toukok. 1891). Jo 16-vuotiaana K
innostui harmonikkaan, soittamiseen sekä »pelin» rakenteen
tutkimiseen. V. 1920 vaiheilla Kukkola perusti harmonikka-
korjaamon Viipuriin, ja myi sekä välitti italialaisia soittimia.
Liiketoiminnan laajentuessa Kukkola osti v. 1928 Viipurista
oman toimitalon, johon harmonikkaverstaan lisäksi perusti
musiikkikaupan. Mutta Kukkola ei ollut tyytyväinen edusta-
miinsa italialaisiin soittimiin. Hän halusi rakentaa harmonikan,
jossa hänen omat ideansa, näkemyksensä ja kokemuksensa
pääsisivät enemmän esille. Kukkola lopetti edustuksen ja
aloitti harmonikan rakentamisen omintakeisesti, suomalaisesti.

Nestori Kukkola

Nurkkaus Soitin Oy Musiikkikaupasta 1930.

Aarne Koski, itserakentamansa
5-rivisen kera. Kuva 1920-luvun
alkupuolelta.

Tämän tuloksena Viipuriin syntyi uusi teollisuuden haara, soitinteollisuus. Liikkeen nimeksi tuli Soitin O/Y. Niin sitten monivaiheisten tutkimusten, kokeilujen ja peräänantamattoman työn tuloksena syntyi kuuluisa »Kukkolan harmonikka», soitin, joka menestyksellä pystyi kilpailemaan ulkomaisten tuotteiden kanssa ja joka omalta osaltaan kunniakkaasti edusti suomalaista työtä. Nestori Kukkolan liiketoiminta Viipurissa jatkui Talvisotaan asti. Sotien jälkeen hänen liikkeensä siirtyi Lahteen, kunnes v. 1956 lopetti harmonikkojen valmistuksen.

Koski, Aarne (s. 1 elok. 1896). Hänellä oli Inkeröissä harmonikkakorjaamo v. 1922. Tavattuun kerran näihin aikoihin Amerikasta kotiutuneen mestarisoittajan, John Homanin, Koski, joka itse oli rakentanut uusiakin harmonikkoja, innostui tutkimaan Homanin soitinta sillä seurauksella, että päätti sitä mallina käyttäen ruveta valmistamaan uutta harmonikkamerkkiä. Hän tilasi Saksasta osia, toisia valmisti itse, ja niin sitten syntyi uusi laatusoitin, jolla tuli olemaan hyvä menekki. Mutta

Koski ei ollut tähänkään tyytyväinen. Hän tutki, kokeili ja teki parannuksia soittimeen. Hän laajensi yritystään, joka myöhemmin muuttui osakeyhtiöksi. Vaikeuksiakaan ei puutunut, ja yksi pahimpia oli ammattihenkilökunnan puute, jota oli jatkuvasti koulutettava. Mutta kaikesta selvitettiin aikanaan ja Talvisotaan mennessä yhtiöllä oli palveluksessaan noin 50 henkilöä.

Sota-aika tyrehdytti liikkeen toiminnan, mutta rauhan palattua Koski aloitti jälleen sisukkaan uurastuksen vaikeuksien kanssa kilpaa. Elettiin mm. lisenssien aikaa. Elpyminen tapahtui hitaasti, mutta varmasti, ja v. 1950 O/Y Harmonikka muutti omaan toimitaloon Kouvolassa. Aarne Koski sai nähdä

Johtaja Kalevi Koski

työnsä tulokset korkealle arvostettuna. Hän tiesi, että Kouvolan harmonikkojen maine oli kantanut maan rajojen yli, että ne olivat kilpailun kestäväää työtä kansainvälisessä mielessä. Arne Koski kuoli 12. 12. 1954, mutta hänen alkuunpanemansa työ jatkuu edelleen Kouvolassa, hänen poikiensa insinööri Kalevi Kosken ja myyntipäällikkö Jouko Kosken johdolla.

Muista jo 1920-luvulla toimineista harmonikanrakentajista on mainittava Elomaan veljekset Kurikasta, sekä alan yksityisistä tekniikoista Bruno Franssila, Yrjö Germanoff ja Taavi Kaplas, joista viimeainittu on 30-luvulla aikanaan Lahteen perustetun, mutta myöhemmin toimintansa lopettaneen Suomen Soitin Oy:n toiminnan herättäjä. Vielä on mainittava soitien jälkeen Helsingissä toiminut harmonikanrakentaja Pentti Taskula.

HARMONIKANSOITON KEHITYS

Italialaiset

Kun lähdetään seuraamaan harmonikansoiton kehitystä Suomessa, on lähtökohdaksi otettava vuosisatamme vaihteen ajat. Tällöin ei vielä voida puhua mistään harmonikansoiton tasosta, sillä olihan käytössä melkein yksinomaan 1- ja 2-rivisiä soitteita, joilla soiteltiin korvakuulolta vaatimattomia sen ajan tanssi- ja kansansävelmiä, ja niitäkin vaillinaisesti, koska »peli» oli rakenteeltaan kovin puutteellinen. Sitäpaitsi esikuviakin puuttui, joilta olisi voinut saada oppia soittimien käsittelyssä.

Noin puolivälissä vuosisatamme ensimmäistä kymmenlukua alkoi tilanne kuitenkin vähitellen muuttua. Noihin aikoihin tulivat maahamme ensimmäiset italialaissyntyiset soittoniekat. He toivat nähtäväksi ja kuunneltavaksi parempia soittimia sekä musikaalisempaa ja teknillisempää soittimien käsittelyä.

Tietävästi ensimmäiset näistä Suomeen tulleista soittoniekoista ovat olleet Angelo Inesti ja Paul Sotsco. He tulivat Riikasta n.v. 1903—1904, ja kumpikin heistä soitti 3-rivistä semiton harmonikkaa. Kohta näiden jälkeen tuli Suomeen aivan erinomainen 3-riv. semiton soittimen mestari D. Ruffo ja R. Barotti, hyvä soittaja hänkin. Näiden jälkeen, mutta ennen v. 1910, liikkui maassamme muitakin vierasmaalaisia harmonikansoittajia, joista mainittakoon Luigi Buzzi ja Luigi Franchi. Eräät näistä vieraista viipyivät maassamme pitempäänkin, toiset vain käviäsivät. Suomessa ollessaan he hankkivat elatuksensa pääasiassa soitollaan. He matkustelivat paikkakunnalta toiselle, yksin tai yhtyeinä, ja soittivat kahviloissa, markkinoilla, junissa, piholla ja yleensä missä vain kuuntelijoita oli, ja vaivan vastineena oli useimmin vapaaehtoinen kolehti. Varsinkin suomalaiset pelimannit kuuntelivat heidän esityksiään mielenkiinnolla ja ihmetellen, sillä olihan vierailla käytössään jo silloin 3-rivisiäkin soittimia, joissa oli kymmenittäin bassoja joilla voi soittaa kokonaisia bassosoolojakin, esim. sotilasmarsseissa.

Kohta v. 1910 jälkeen kääntyy lehti harmonikansoiton kehityksessä Suomessa. Maahamme saapuu Ruotsista ja Saksasta eräitä taitavia ja huomiota herättäneitä italialaisia harmonikansoittajia, ja heidän mukanaan tulee Suomeen ensimmäiset 4- ja 5-riviset harmonikat.

Yleensä maassamme käyneet tai tänne kotiutuneet Italian pojat ovat olleet aikanaan soittimensa taitajia, ja merkille pantavaa heidän soitossaan on ollut synnynäinen musikaalinen ote. Mutta heidän joukostaan eroittuu muutamia mestari-soittajia, jotka ovat olleet erityisen huomion kohteena ammattiveljien keskuudessa. Näistä on ennen muita mainittava: Domenico Ruffo, Giuseppe Valente, A. di Zazzo, Maria Busi ja Giovanni Parma.

Giuseppe Valente ja A. di Zazzo, jotka soittivat yhdessä, tulivat Ruotsista v. 1912 paikkeilla Suomeen. He olivat kumpikin taitureita alallaan. He eivät olleet täällä pitkään, vaan

Giuseppe Valente

Domenico Ruffo

matkustivat takaisin Ruotsiin. Valente tuli kuitenkin uudelleen Suomeen, tällä kertaa vaimonsa ja tämän sisaren kanssa.

He kaikki soittivat harmonikkaa, naiset pienempiä, mutta Valentella itsellään kerrotaan olleen sellainen 5-rivinen, jossa oli 10 riviä bassoja. Tämä mainio kolmikko esiintyi hyvällä menestyksellä Suomessa mm. elokuvissa ja kahviloissa aina ensimmäiseen maailmansotaan asti, jolloin he palasivat Ruotsiin ja myöhemmin Italiaan.

Ruffo, Domenico, syntynyt n. v. 1880, soitti 3-rivistä semiton harmonikkaa, jossa oli 24 bassoa (myöhemmin enemmänkin). Hän hallitsi tämän soittimen niin mestarillisesti, ettei koko Suomessa olo aikanaan löytänyt tasapäistä kilpailijaa. Ruffo oli levoton boheemi, joka mielellään matkusteli paikasta toiseen, ja hyvä soittaja kun oli, otettiin aina tervetulleena vastaan. Hän oli Suomessa 1904—1917 käyden välillä kaksi kertaa Venäjällä. Toisella matkallaan häneltä varastettiin harmonikka Pietarin asemalla, mutta palattuaan Suomeen hänen soittonsa ihailijat keräsivät hänelle tarvittavat varat, ja niin sai Ruffo

uuden soittimen. Hänen suomalaisista oppilaistaan mainittakoon Jussi Homan ja Alarik Kuusisto, joista kummastakin kehittyi mestarisoittajia. Viimeksi Ruffo nähtiin Suomessa 1917, jonka jälkeen kohta siirtyi Ruotsiin. Hänen myöhemmistä vaiheistaan ei ole tietoa.

BUSIT

Vas. Ludvig, Pietro ja Angelo Busi.

Vuonna 1911 tuli Suomeen Pietro Busi niminen kipsityöntekijä. Hän tuli Saksasta, Breslausta. Ilmeisesti hän huomasi täällä olevan elämisen mahdollisuuksia, koska jäi Suomeen. Seuraavana vuonna tulivat tänne hänen veljensä Tomaso, Angelo ja Ludvig sekä heidän mukanaan erinomainen 3-rivisen

*Maria Busi,
Suomen ajoiltaan.*

soittaja Giovanni Parma. Nämä kotiutuivat Suomeen. Busin kaikki veljekset soittivat harmonikkaa ja ennen pitkää heidät tunnettiin elokuva- ja tanssisoittajina ympäri Suomea. Tunnetuimmat heistä ovat Ludvig, joka myös on säveltänyt marssi- ja tanssimusiikkia, sekä Angelo, joka on mm. soittanut äänilevyille Italiassa ja Saksassa.

Busi, Maria, o.s. Rodonto, syntynyt 1892, on soittanut harmonikkaa lapsesta alkaen. Maria B. oli Suomessa 1911—1917, jolloin hän esiintyi mm. kahviloissa ja elokuvissa. Lähdettyään Suomesta hän esiintyi Ruotsissa suurella menestyksellä kabaaree- ja konserttisoittajana. Mainion soittotaitonsa vuoksi ruotsalaiset nimittivät häntä harmonikkakuningattareksi. Suomessa hänen soitollaan oli paljon ihailijoita.

Parma, Giovanni, syntynyt 1888, tullut Suomeen 1912 Saksasta, kotiutunut tänne ja mennyt naimisiin suomalaisen kanssa. Parma on ollut parhaina päivinään erittäin hyvä soittaja. Hän on soittanut 3-, 4- ja 5-rivistä kromaattista harmonikkaa, ja oli aikoinaan monen suomalaisen harmonikansoittajan ihannoima esikuva. Missä Parma soitti, siellä oli kiitollista kuulijakuntaa, ja suomalaiset opinhaluiset pelimannit olivat korva ja silmä tarkkana. Parma on esiintynyt eri puolilla Suomea

Giovani Parma nuorena

elokuva-, kahvila-, sirkus- ja tanssisoittajana. Parma asuu nykyään Turussa.

Franchetti, Augustino, synt. 1889, ja hänen sisarensa, Kate-
rina Branbeck olivat Suomessa vv. 1910—1918, jolloin siirtyivät Ruotsiin. Kumpikin heistä soitti 3-rivistä semiton harmonikkaa.

Faccenda, Giuseppe, synt. 1888, tuli maahamme v. 1913, ja kotiutui tänne. Hän tuli tunnetuksi ennen muuta erinomaisena säestäjänä. F. kuoli Helsingissä v. 1956.

On ollut syytä mainita italialaisista, koska monet vanhan polven harmonikansoittajat ovat sitä mieltä, että heidän las-
kemalle pohjalle rakentuu suomalainen harmonikansoittotaito, joskin se itsekin alkuun päästyään on luonut uutta ja omin-
takeista, sekä saanut virikkeitä muualtakin. Kun on silloin aikanaan kuullut parhaimpien heistä soittavan, tulee kysyneek-

si: mitä he olisivatkaan saaneet aikaan nykyisillä konserttisoittimilla? Ja vielä: eikö nykyinen korkeatasoinen harmonikansoitto, ei ainoastaan meillä, vaan koko maailmassa pohjautuu italialaiseen perustaan? Sellaiset nimet kuin Pietro Deiro, Pietro Frosini, Callarini, Carles Magnante ja monet muut italialaisyntyiset harmonikkataiteilijat ovat olleet jo vuosikymmeniä harmonikkamaailman tietoisuudessa. Heidän säveltämänsä ja sovittamansa musiikki harmonikalle on suuntaa antavana luonut musiikkikirjallisuuden tälle soittimelle. Ja heidän soittamansa äänilevyt ovat olleet »oppikirjana» monen soittajan pöydällä Suomessakin.

MUUT ULKOMAISET ESIKUVAT

Suomessa esiintyneistä ulkomaalaisista harmonikkataiteilijoista on mainittava ruotsalaiset Richard ja Sven Lindqvist, sekä heidän kanssaan esiintyneet norjalainen Kristiansen ja italialainen G. Jaconelli.

Lindqvistien yhtye vieraili maassamme useamman kerran 1920-luvulla. He esiintyivät eri puolilla Suomea hyvällä menestyksellä. Mielenkiintoisesti meikäläiset harmonikansoittajat kuuntelivat heidän taidokkaita esityksiään. Mutta nyt oli kehitys meilläkin mennyt jo niin pitkälle, että parhaimmat omistamme suhtautuivat kriittisesti heidän suoriutuksiinsa. Otettiin oppia missä otettavaa oli, mutta myös arvosteltiin jos oli aihetta. Joka tapauksessa heidän konserttinsa olivat korkeatasoisia aikanaan ja saivat innostuneen vastaanoton suomalaisten keskuudessa.

Amerikansuomalainen Viola Turpeinen vieraili maassamme 1920-luvun lopulla ja sai ansaittua tunnustusta taiteellisesti ja teknillisesti hienoista suorituksistaan. Hän soitti pianoharmonikkaa.

SUOMALAISET

Vuosisatamme ensimmäinen kymmenluku meni suomalaisten harmonikkapelimannien kohdalla iltamia, häitä ja talkoita soitellessa. Itse soittotaito jonkin verran kohentuu, mutta kappalevalikoima on vielä etupäässä erilaista polkkaa, jenkkaa, masurkkaa ja valssia. Eihän 2-rivisestä, jotka silloin olivat yleisimmin käytössä, paljon muuta irti saanutkaan. Mutta kymmenluvun lopulla alkaa 3-rivinen harmonikka ilmestyä suomalaisenkin soittajan syliin. Tarkkaillaan italialaisten soittoa ja yritetään ottaa oppia.

1910-luvun alkupuolella, kun 4-, 5-, ja 6-riviset harmonikat ilmestyivät Suomeenkin, alkoi aika, jolloin innokkaimmat meikäläiset pelimannit eivät enää tyytyneet kuuntelijan osaan, vaan halusivat itsekin olla mukana kehityksessä. He hankkivat itselleen näitä uusia soittimia ja alkoivat harjoitella ennen tuntemattomalla tavalla. Innostus oli suuri: kyseltiin, vaihdettiin mielipiteitä ja yritettiin päästä perille instrumenttien salaisuuksista. Ja niin sitten näiden parempien soittimien, italialaisten esikuvien ja kovan harjoittelun tuloksena alkoi suomalaisten ohjelmisto muuttua. Meikäläisiäkin alkoi ilmestyä kahviloihin, elokuviin, sirkuksiin ja heidän kuultiin esittävän viihdemusiikkia, esim. operettisävelmiä, ns. salonkimusiikkia, Straussien valsseja ja moniosaisia sotilasmarsseja, aina soittajan taidon mukaan. Kysytään: miten tällaista ohjelmistoa saatiin? Eihän tuon ajan harmonikansoittajat tunteneet nuotteja. Ei, mutta ainaisen kuulolta opitun soittamisessa heille oli kehittynyt hyvä, vastaanottavainen korva. He oppivat ohjelmistonsa gramafonilevyiltä, soittokuntia kuuntelemalla, italialaisilta ja toinen toisiltaan.

Jos pistäydymme mielikuvituksessamme tuon aikaiseen kahvilaan, jossa harmonikansoittaja esittää viihdemusiikkia, niin voimme ajatella hänen soittavan meille esim. seuraavanlaisen korvakuulolta oppimansa ohjelman:

Alarik Kuusisto

Teike: Kreivi Zeppelin, marssi
 Lehar: Iloinen leski, valssi.
 Oginski: Jäähyväiset isänmaalle, poloneesi.
 Brahms: Unkarilainen tanssi 5.
 Ivanovici: Tonavan aallot, valssi
 Jones: Säveliä oper. Geisha.
 Lindsay: Aisha, intermezzo.
 Moret: Hiavatha, sävelkuva.
 Teike: Vanhat toverit, marssi.

Näissä merkeissä kulki suomalaisen harmonikansoiton kehitys 1910—1920 välisenä aikana. Se ikäänkuin pysähtyi loppupuolella, sillä aikaisemmin opittuun ei paljoakaan tullut lisää. Esim. nuottien tuntemisen arvoa ja tarvetta ei juuri tunnuttu ymmärrettävän. Varmaankin ensimmäinen maailmansota on osaltaan ehkäissyt kehitystä tällä alalla.

Jos haluaa käydä vertailemaan tuon ajan suomalaisten harmonikansoitajien soittotaitoa parhaiten italialaisten kanssa, niin täytyy todeta, että vain yksi meikäläinen jaksoi kehittyä oppi-isiensä tasolle. Hän oli Ruffon ja Franchettin oppilas Ala-

rik Kuusisto, joka sitten olikin parhaan suomalaisen harmonikkasoittajan maineessa. Kuusisto kuoli v. 1921.

Se yleisö, joka tuona aikana mielellään kuunteli harmonikkamusiikkia, oli etupäässä »tavallista kansaa»: käsityöläisiä, tehtaalaisia, palvelusväkeä, merimiehiä, sotilaita j.n.e. Mutta kyllä joku taituri saattoi herättää huomiota »paremmissakin piireissä». Kirjoittaja muistaa tapauksen Viipurissa v. 1913, jolloin suuressa sirkuksessa esiintynyt italialainen harmonikkavirtuoosi noudettiin parivaljakolla kuvernöörin palatsiin esiintymään.

TAITEELLISEN HERÄÄMISEN AIKA

1920-luvun vaihteessa ilmaantui harmonikansoittoon uusia, myönteisiä piirteitä. Tähän vaikuttavina tekijöinä on ennen muita mainittava nimet: Valter Koskinen, Johan Homan ja Leander Norrback. Tällöin nämä miehet aloittivat uraa uurtavan työnsä harmonikansoiton kohottamiseksi Suomessa. He aloittivat kokonaan uudelta pohjalta: nuotit on tunnettava. Sillä vaikka tuolloin jo itse soittimen käsittelyssä oltiin eräissä tapauksissa huomattavan korkealla tasolla, oli nuoteista soittava harmonikkamusiikki harvinaisuus. Kehityksen pyörä oli nyt kuitenkin alkanut pyöriä.

Homan opetti Kotkassa, Norrback Pohjanmaalla ja Koskinen Viipurissa. Ja niin sitten leviää sytyttävä kipinä ympäri maan. Yhä yleisimmin aletaan käsittää, että mikäli halutaan päästä mahdollisimman taiteellisiin tuloksiin ja saada tunnustusta harmonikkamusiikille, on soittajan tunnettava nuotit ja siltä pohjalta kehitettävä soittotaitoaan. Mutta alku oli vaikeaa. Opettajien puutteessa se oli monen kohdalla itseopiskelua. Innostus ja yrittämisen halu oli kuitenkin vaikeuksia voimak-

kaampi ja niin mentiin eteenpäin. Suomessa ei tuolloin vielä ollut saatavissa harmonikalle kirjoitettua musiikkia, vaan kapaleet opeteltiin etupäässä pianosovituksista. Monilla oli sellainen käsitys, että mitä siihen oli painettu, se kaikki pitää saada ulos myöskin harmonikalla. Tämä oli tietysti monesti mahdotonta, ja joko yrityksestä oli luovuttava tai muuttui esitys rasakaaksi soittajalle ja mauttomaksi kuulijalle. Vasta loppupuolella vuosikymmentä, kun amerikkalainen harmonikalle sävelletty ja sovitettu nuottikirjallisuus ehti Suomeenkin, alkoivat käsitykset selvitä tältäkin kohdin. Voidaan sanoa, että 1920—1930 lukujen välinen aika on taiteellisen harmonikansoiton varsinainen läpimurtokausi Suomessa. Tänä aikana nuoteista soittaminen alkaa yleistyä ammattisoittajien keskuudessa, ja sen johdosta kohoaa taso ja saa uuden leiman. Ohjelmiston laatu paranee ja esityksiin tulee kurinalaisuutta. Tänä aikana suo-

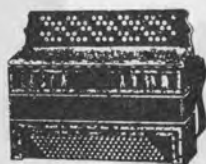
Valter Koskinen

malaiset harmonikkataiteilijat antavat ensimmäiset konserttinsa. Ensin kuin kokeilumielessä maaseuduilla, mutta myöhemmin kaupungeissa julkisen arvostelun alaisena. Suurin näistä konserttimatkoista järjestelyltään oli ns. Homanin kvartetin kiertue v. 1929, jonka Konsertti-Toimisto Fazer järjesti 42 suurimmalla paikkakunnalla eri puolilla Suomea. Ohjelmistonsa sekä esitystensä puolesta suomalaisten konsertit olivat täysin täällä vierailleiden ulkomaalaisten taiteilijoiden tasolla.

Koskinen, Valter (s. 17. 10. 1890), opiskeli 1907—1909 Viipurin Urkurikoulussa sekä yksityisesti pianonsoittoa. Hän matkusti 1910 Yhdysvaltoihin. Tutustuttuaan amerikkalaiseen korkeaan harmonikansoitotason Koskinen innostui tähän soittimeen ja osti itselleen pianoharmonikan, mutta vaihtoi sen myöhemmin 5-riviseksi soittimeksi. Palattuaan takaisin Suo-

meen 1917 Koskinen aloitti kotikaupungissaan Viipurissa harmonikansoiton opettamisen nuoteista. Se oli tuohon aikaan uutta Suomessa. Tiettävästi Koskinen onkin ensimmäinen pätevä muusikko, joka maassamme on opettanut harmonikansoittoa. Hän on konsertoinut 1920-luvulla useissa kaupungeissa ja toiminut ravintolamuusikkona omin yhtyein. Valter Koskinen viettää vanhuuden päiviään Kotkan Tiutisessa.

Homan, Johan (s. 17. 5. 1891), joutui jo koulupoikana harmonikan kanssa tekemisiin, kun isälle, joka oli soitinten korjaaja tuotiin näitäkin soittimia. Siinä sivussa poika sormei harmonikkoja ja sai »tartunnan» jonka seurauksena vieläkin 5-rivistä pitää sylissään. Homan aloitti 2-rivisellä, mutta noin 15 vuotiaana sai 3-rivisen semiton soittimen, joka oli hänen isänsä rakentama. Näihin aikoihin asui Kotkassa italialainen

OSAKEYHTIÖ ARMONICA'n

järjestämissä

Kilpailuissa

Harmonikan soittajien välillä on

Herra Johan Homan
saanut isen palkinnon kultamitalin sekä tämän

Kunniakirjan

Helsingissä lokakuun 6 p:nä 1925

Tammi Hännikainen
Suom. Oopperan Kapellimestari

Valkojoen kirkkokuori
Veikko Kaurila

Osakeyhtiö Armonica

L. Siloti

Armas Massala

Jussi Homan
70-vuotiaana

harmonikkakuuluisuus Domenico Ruffo, ja tältä Jussi sai ensi opetuksen ja sellaisen pohjan soitolleen, ettei ole katumista ollut. Samaan aikaan hän oli soitto-oppilaana Kotkan Työväenyhdistyksen soittokunnassa, mutta keskittyi sitten kokonaan harmonikansoittoon. Vuoteen 1911 saakka Homan soitti Kotkassa ja Kymenlaakson maaseudulla iltamissa ja häissä. Hän kehitti jatkuvasti soittotaitoaan, vaikka olikin jo nimekäs tekijä. V. 1911 Homan matkusti Yhdysvaltoihin, jossa harmonikansoittotaito oli jo silloin korkealla tasolla. Siellä hän sai kuunnella italialaisia harmonikkataiteilijoita ja tuli tietämään, että he soittivat nuoteista. Erittäin innoittavan vaikutuksen häneen tekivät Pietro Deiro ja Pietro Frosini. Homan osti 5-rivisen 120 bassoisen soittimen ja Frosini esikuvanaan aloitti nuottien opiskelun sekä teknillisen harjoittelun italialaiseen tapaan. Kovan harjoittelun tuloksena hänestä kehittyi suosittu soittaja, varsinkin Amerikan-suomalaisten keskuudessa. Myös äänilevyille hän soitti ja piti oppilaita. V. 1922 Homan palasi Suomeen ja asettui kotikaupunkiinsa Kotkaan, jossa aloitti opetustyön ja

esiintymisen. Vuonna 1925 järjestettiin Helsingissä, Osakeyhtiö Armonican toimesta koko maata käsittävät harmonikansoiton kilpailut. Näissä kilpailuissa, joita vanhan polven soittajat ovat tottuneet pitämään ensimmäisinä mestaruuskilpailuina, toimivat tuomareina: Tauno Hannikainen, Armas Maasalo, Lepo Laurila ja L. Siloti. Kilpailun, johon otti osaa kahdeksan soittajaa, voitti Johan Homan, saaden kultamitalin ja kunniakirjan. Vuonna 1928 Suomen Yleisradio tarjosi Homanille esiintymistilaisuuden, ja niin hänestä tuli ensimmäinen alansa taiteilija joka on soittanut radiossamme. Vuonna 1929 Homan yhteistyössä Konsertti-Toimisto Fazerin kanssa järjesti konserttikiertueen. Tähän ns. Homanin-kvartettiin kuuluivat: Johan Homan, August Kapiainen, Leander Norrback ja G. Östman. He esiintyivät suuremmilla paikkakunnilla eri puolilla maatamme, levittäen tietoa, että suomalaisetkin pystyvät soittamaan harmonikalla muutakin kuin tanssimusiikkia. Vuosina 1930—1940 toimi Homan ravintolamusikkona omin yhtyein. Vuosistaan huolimatta Homan on jatkuvasti hyvässä soittovireessä, esiintyen aina viimeaikoihin asti mm. televisiossa. Hänen harrastuksensa opetustyön ohessa on säveltäminen harmonikalle. Johan Homan on osaltaan vienyt harmonikansoittotaitoa eteenpäin oikeaan suuntaan. Hän kuuluu esiintyvänä taiteilijana ja opettajana alansa tienraivaajiin. Hänen nimensä tullaan aina mainitsemaan, kun harmonikan tekijämiehistä on puhe.

Norrback, Leander (s. 27. 2. 1904), on soittanut 8-vuotiaasta alkaen, ensin viulua ja 2-rivistä harmonikkaa. Noin 15-vuotiaana N. osti 5-rivisen soittimen ja samaan aikaan sai tuntu-
man italialaiseen Pietro Deiroon sekä tämän harmonikalle säveltämään ja sovittamaan musiikkiin. Tämä olikin ratkaiseva ja kannustava tekijä, joka Norrbackille viitoitti tien harmonikamuusikon uralle. Sitkeän ja määrätietoisen itseopiskelun avulla hän nousi aivan ensimmäisten joukkoon 1920-luvulla. N. on antanut maaseutukonsertteja v. 1923 alkaen, mutta varsinaisen tunnetuksi tekevä julkinen esiintyminen tapahtui 1929, jolloin N. oli mukana Homanin kvartetin laajalla konserttikier-

tueella. Norrback on soittanut ensiluokan ravintolayhtyeissä ja esiintynyt radiossa v. 1930 lähtien. Hän on ottanut osaa Suomen ja Euroopan mestaruuskilpailuihin. Oppilaita Norrbackilla on ollut paljon, ja monet heistä ovat kehittyneet pitkällekin, mutta parhaat heistä ovat hänen tyttärensä Maire N. ja poikansa Paul Norrback, joka viime mainittu on niittänyt suurta mainetta ja kunniaa eri puolilla maailmaa. Kun katselee Leander Norrbackin ohjelmistoa huomaa säveltäjänimet Beethoven, Chopin, Rossini, Rimsky Korsakow, Suppé, Deiro ja Frosini. Ne kertovat mestarin harrastamasta musiikin laadusta ja monipuolisuudesta. Norrback on vielä hyvässä soittovireessä ja pitää oppilaita. Ja vaikka hän ei esiinnykään suurilla foorumeilla, niin muistot kertovat, että Leander Norrback on suomalaisen harmonikansoiton »klassillisen ajan» suuria nimiä.

Viipurissa harmonikkapohjalla soittavien tanssimusiikkiyh-
tyeiden keskuudessa oli jo pitemmän aikaa kytenyt ajatus

Viipurin Soitannollisen Kerhon jäseniä yhteiskuvassa v. 1931.

oman seuran perustamisesta. Tämä johti siihen, että v. 1929 perustettiin Viipurin Soitannollinen Kerho. Perustajajäsenistä mainittakoon Erkki Sinkko, Yrjö Runne, Mauno Oksala, Armas Piispanen ja Tauno Repo. Seuran toiminta alkoi heti ripeästi mm. harmonikkamusiikin tason kohottamiseksi paikallakunnalla. Kerhon jäsenmäärä oli pian yli kaksisataa koostuen erilaisia instrumentteja soittavista, etupäässä harrastelijamusiikoista. Ensimmäisenä näkyvämpänä tuloksena seuran toiminnasta oli sen järjestämä harmonikkakonsertti Viipurissa v. 1930. Tässä konsertissa esiintyivät seuran omat jäsenet Valter Koskinen, Yrjö Koskinen, Eino Ruoho, Armas Piispanen ja Toivo Viitanen sekä vierailevina taiteilijoina Usko Lehtinen ja Viljo Vesterinen Helsingistä. Konsertti, jonka ohjelma oli täysipainoinen kansainvälisessäkin mielessä, onnistui kaikin puolin ja antoi uskoa harmonikkamusiikin jatkuvaan kehitykseen maassamme. Eikä pitkään tarvittukaan odottaa, kun Suomesta ilmestyi mies joka antoi itsestään ja harmonikasta tavallista

enemmän puheenaihetta koko Pohjolassa. Hän oli jo em. konsertissa ansiokkaasti esiintynyt Viljo Vesterinen.

Nimeämme vielä joitakin 1920-luvulla toimineita ammattimaisia harmonikansoittajia: Johan Martinpelto, Viipuri, A. Kallio, Helsinki, Leo Kjellman, Turku, Arvi Fält, Lahti, Einar Nielsen, Kotka, J. Söderlund, Pori, Väinö Lintunen, Porvoo, Otto Lappalainen, Käkisalme, August Kettunen, Viipuri ja Emil Pönä, Säkijärvi. Tuonaikaisista nimekkäimmistä harmonikkaorkestereista mainittakoon Dallapé-orkesteri ja Suomi jazz-orkesteri Helsingissä. Viimeksimainitun nimi v:sta 1931 alkaen Rapido.

VV. 1930 – 1960

Kun tullaan 1930-luvulle, siirrymme harmonikansoitossa kuin uuteen aikakauteen. Oli laskettu pohja, jolta voi aloittaa uusin ajatuksin ja ottein. Nyt oltiin jo yleisesti tietoisia siitä, että nuottien tunteminen oli välttämätöntä myöskin harmonikansoittajalle. Mutta pätevien opettajien puuttessa se oli vielä monelle vaikea kysymys, etenkin maaseudulla. Monet ammatimusiikinopettajat eivät halunneet kuulla puhuttavankaan harmonikasta, koska he pitivät sitä tanssimusiikkiin liittyvänä välttämättömänä pahana, jonka eteen tehty työ oli hukkaan heitettyä. Mutta kilpailu harmonikkapohjalla toimivien tanssimusiikkiyhtyeiden kesken oli se luonnollinen tekijä, joka pakotti yhä useamman soittajan ryhtymään itseopiskeluun pysyäkseen ajan tasalla. Samaan aikaan harmonikkateollisuus pyrki parantamaan soittimen laatuominaisuuksia tyydyttääkseen soittajien yhä kasvavia vaatimuksia.

1930-luvulla perustettiin myös harmonikkamusiikkia edistäviä ja tukevia seuroja. Ainakin Sortavallassa ja Imatralla tiedetään tällaisia yhdistyksiä perustetun.

Viljo Vesterinen nuorena

Oman innoittavan panoksensa harmonikkamusiikin yhä kasvavaan kansansuosioon sekä soittajien itsensä kehittämislle antoi epäilemättä se tapahtuma, että juuri noihin aikoihin suomalaisen harmonikkataide niitti ensimmäiset kansainväliset laakerinsa. Tämä tapahtui Viljo Vesterisen ansiosta. Tuo armoitettu luonnontaidemaalari ja harmonikan herrasmies valloitti v. 1934 ensimmäisen kerran Pohjoismaiden harmonikan mestarin arvon.

Viljo Vesterinen oli syntynyt Kanneljärvellä 26 maalisk. 1907. Pienestä pitäen hän oli innostunut harmonikansoitosta ja esiintyi jo nuorena poikana mm. iltamissa. Nuorukaisena V. muutti Viipuriin ja alkoi opiskella sellonsoittoa Viipurin Musiikkiopistossa. Pian hän kuitenkin huomasi, että harmonikka oli se soitin, joka sopi hänelle parhaiten. Niinpä V. sitten kehittikin itsensä tämän soittimen käsittelyssä mestariasteelle. Kun Vesterisellä oli lisäksi luontaisia esiintyjän lahjoja ja elegantti käytös yleisönsä edessä, ei ihme, että hänestä tuli 1930-luvulla Pohjolan harmonikkataivaan kirkkain tähti. On kysytty: mihin hän olisikaan yltänyt parhaina päivinä nykykai-selle konserttiharmonikalla? Oli miten oli, joka tapauksessa Viljo Vesterisen ansiosta Suomen värit nousivat voittosalkoon

kansainvälisellä foorumilla vuosina 1934, 1936, 1938 ja 1939, kun hänet kruunattiin Pohjoismaiden harmonikansoiton mestariksi. Sotien aikana V. otti hyvin aktiivisesti osaa viihdytystoimintaan sekä rintamalla että sairaaloissa. V. 1943 Vesterinen voitti henkilökohtaisen mestaruuden Helsingissä järjestetyssä Ruotsi—Suomi harmonikkamaaottelussa. Hän oli myös esiintynyt solistina Helsingin Kaupunginorkesterin konsertissa. Myöhemmin V. toimi pedagogina, mm. laati yhdessä George de Godzinskyn kanssa harmonikansoiton oppikirjan »Joka miehen harmonikkakoulu». Viljo Vesterinen kuoli v. 1961.

Muita 1930-luvun tunnetuimpia taiteilijoita ovat olleet mm. Leander Norrback, Arvi Felt, Yrjö Koskinen, Usko Lehtinen, Johan Homan, Paavo Raivonen, Aaro Rita, Onni Laihanen ja Leo Kjellman.

1930-luvun loppuun mennessä oli harmonikansoiton taso maassamme kohentunut yhä laajemmassa mielessä.

Sotiemme aikana monet harmonikkamusiikot joutuivat uusien tehtävien eteen. Lukemattomissa viihdytystilaisuuksissa, erityisesti rintamaolosuhteissa, harmonikka osoittautui käytännölliseksi soittimeksi, jopa välttämättömäksi musiikilliseksi tekijäksi, jonka avulla saatiin aikaan virkistävää vaihtelua joukkojen mielialaan. Sitä jopa käytettiin kenttähartauksissa virrenveisuuta kannattamassa, mistä myös johtuu sen joskus mainittu nimitys »kenttäurku».

Sotien vaikutus harmonikansoiton kehitykseen on kahdenlainen. Kun maassamme oli lukemattomia soittajia, on selvää, ettei kaikilla ollut mahdollisuutta joutua viihdytystehtäviin, vaan ilmeisestikin pystyvimmät katsottiin soveliaiksi. Kun nämä sitten joutuivat vuosiksi tekemisiin erilaisten ammattimusiikkien kanssa, oli siitä heille suurta hyötyä saadessaan itselleen monenlaista musiikillista tietoutta. Myöhempiä kehitystä ajatellen on tämäkin seikka otettava huomioon etenkin taiteelliselta kannalta. Kuitenkin suurin osa harmonikansoittajista joutui rivimiestehtäviin, ja ymmärrettävistä syistä heidän kohdallaan oli soittamisen laita niin ja näin. Samoin harmonikka-

teollisuutemme joutui vaikeuksien eteen, jopa väliaikaisesti lopettamaan toimintansa.

Kaikesta päätellen sotienkin aikana kehitys jatkui, joskin suppeammalla sektorilla. Esimerkkinä taiteellisen harmonikkamusiikin elinvoimaisuudesta voidaan pitää sitäkin, että sota-vuosinakin monista vaikeuksista huolimatta pystyttiin järjestämään mestaruuskilpailuja, jopa harmonikkamaaottelu Ruotsia vastaan Helsingissä v. 1943, jonka Suomi voitti.

Sotien jälkeen on harmonikansoiton kehitys maassamme kulkenut voimakkaasti eteenpäin yhä laajenevalla rintamalla. Tähän ovat epäilemättä vaikuttaneet uudet harjoitusmenetelmät sekä monet eri puolilla maata opettajina toimivat alan taiteilijat, kuten Johan Homan, Leander Norrback, Lasse Pihlajamaa, Armas Piispanen, Toivo Manninen, Matti Viljanen, Veikko Huuskonen, Aarre Lievonen, Veikko Ahvenainen, Eino Lajunen ja Raimo Nieminen, joitakin mainitaksemme. Mutta kyllä soittimeen tehdyt huomattavat parannukset on myös otettava huomioon. Nyt on itsestään selvää, että päästäkseen huipulle ja pysyäkseen siellä harmonikkamuusikon on tehtävä jatkuvasti työtä ja paneuduttava monenlaisiin musiikillisiin kysymyksiin aivan kuin kuka tahansa soitintaiteilja. Hän, joka hallitsee ja pystyy hyväkseen käyttämään kaikki nykyaikaisen konserttiharmonikan tarjoamat teknilliset ja taiteelliset mahdollisuudet, on mestari. Hänen ei huoli hävetä soitintaan eikä uraansa. Eikä koulumaisesti kehitetty harmonikansoitto pilaa kenenkään musiikkikorvaa, päinvastainen ajattelu on musiikillista konservatismia, jonkinlaista soittimeen kohdistunutta epäluuloa. Tietysti harmonikkallakin on taiteelliset rajoituksensa, mutta mikä yksityinen soitin on täydellinen? On kysytty: voidaanko harmonikalla esittää klassillista musiikkia? Tämän kirjoittajan käsitys asiasta on, että klassillisen musiikin aarteistosta löytyy kyllä sopivia kappaleita harmonikallekin, kun ne vain osataan oikein valita, ja kun esittäjä on esteettisesti kypsä niitä tulkitsemaan.

Martti Jäppilä

Vuodesta 1940 alkaen on maassamme toimeenpantu vuosittain kilpailut harmonikansoiton mestaruudesta. Ne ovat mielenkiintoisia tilaisuuksia harmonikkamusiikin ystäville paitsi korkeatasoisten esitysten vuoksi myös uusien kykyjen esiintulon johdosta. Epäilemättä näillä kilpailuilla on ollut oma osuutensa harmonikansoiton kehityksessä maassamme. Ansio näiden tilaisuuksien järjestämisestä lankeaa ennen muuta johtaja Martti Jäppilälle, joka muutenkin on monin tavoin toiminut harmonikkamusiikin hyväksi Suomessa. Hän on mm. v. 1952 perustetun Suomen Harmonikansoittajain Liiton puheenjohtaja.

Paljon on harmonikka suomessaoloaikanaan — noin sadassa vuodessa — muuttunut ulkomuodoltaan sekä soitto-ominaisuuksiltaan. Tuo viime vuosisadalla muutaman kymmenen markkaa maksanut vaatimaton soitin, jolla voitiin esittää vain pieniä diatoonisia sävelmiä, ei enää tuntisi pianonhintaista modernia sukulaistaan. Mutta niinpä on muuttunut ohjelmistokin esim. jostakin »Mellun-Maijasta» Sarasaten »Mustalaislauluihin». Mutta paljon on vielä tehtävää, esim. yhtenäisen opetuslinjan löytämiseksi ja yleistason kohottamiseksi kansainväliselle tasolle.

Kaikesta päättäen voimme ajatella, että harmonikan asemaa tanssisoittimena ja nimenomaan maaseudulla, ei mikään toistaiseksi pysty uhkaamaan. Mutta konserttisoittimenakin sillä on omat laajat kannattajajoukkonsa. Sitä todistaa esim. täydet huoneet harmonikkakilpailuissa.

Paitsi Viljo Vesterinen, Suomella on ollut ja on muitakin kansainvälistä tasoa edustavia harmonikkataiteilijoita, kuten Onni Laihanen, Paul Norrback, Toivo Manninen, Lasse Pihlajamaa, Veikko Ahvenainen ja Esko Könönen.

Vas. O. Laihanen ja T. Manninen

Manninen Toivo (s. 5. kesäk. 1914) kuului aikanaan maamme eturivin harmonikkataiteilijoihin. Suomen harmonikansoiton mestari 1944, Suomi—Ruotsi maaottelun voittaja 1945. Laatinut harmonikansoiton oppikirjan. Esiintynyt mm. Ruotsissa.

Laihanen, Onni (s. 16. 6. 1916, k. 23. 4. 1956 Yhdysvalloissa), oli Suomen kaikkien aikojen etevimpiä harmonikkataiteilijoita.

Paul Norrback

Opiskeli Helsingin Konservatoriossa mm. teoreettisia aineita. Saavuttanut Suomen mestaruuden harmonikan soitossa 1940, 1941, 1943 ja 1945. Matkustanut 1947 esiintymismatkalle Yhdysvaltoihin, jossa sai tunnustusta soitolleen.

Norrback, Paul (s. 19. 8. 1930), alansa maailmanluokkaa oleva taiteilija. Aloitti opintonsa 4-vuotiaana isänsä, harmonikkataiteilija Leander Norrbackin johdolla. Opiskeli mm. teoreettisia aineita Vaasan Musiikkiopistossa. Voittanut Suomen harmonikansoiton mestaruuden 1948, 1950 ja 1951. Voittanut Kanadasa 1953 »Grand Avarde» on the »Opportunity Knocks»-kilpailut. Saanut 1954 Amerikan parhaalle soittajalle vuosittain annettavan diplomin. Hänen konserttikiertueensa Yhdysvalloissa, Kanadassa ja Neuvostoliitossa ovat olleet suurta triumfia ainutlaatuisin arvostelumenestyksin. Erityisesti on korostettu hänen taiteellisen täysipainoisia esityksiään klassillisen musiikin kohdalla. Hän on soittanut satoja kappaleita äänilevyille. Paul Norrback on toiminut myös alansa pedagogina.

Lasse Pihlajamaa

Pihlajamaa, Lasse (s. 1. 8. 1916), monitaitoinen ja -toiminen harmonikkataiteilija, joka tarmollaan ja uutteruudellaan on kehittänyt itsestään alansa huipputekijän. Jo poikasena Pihlajamaa alkoi soittaa 1-rivistä. Kokeiltuaan sitten ajan mukana useamman tyyppisiä harmonikkoja hän päätyi 5-riviseen soittimeen. Sivusoittimina hänellä on ollut kontrabasso, trumpetti, kitara ja rummut. Hän on soittanut sadoille äänilevyille ja sepittänyt monia, ulkomaillakin esitettyjä harmonikkasävellyksiä. Paitsi oma yhtyeensä, hänen johdolla on toiminut muitakin orkestereita tai yhtyeitä. Lasse Pihlajamaan kokemuksia ja kykyjä on käytetty hyväksi erilaisissa tilaisuuksissa, mm. hän oli 1959 Amerikassa harmonikansoiton maailmanmestaruuskilpailuissa tuomarina. Mutta kenties ansiokkaimman päivätyön hän on tehnyt pedagogisella alalla. Satoja nuoria on opiskellut Pihlajamaan Harmonikkaopistossa menestyksellisesti. Suomen Nuorisomestaruuskilpailuissa ovat Pihlajamaan oppilaat voittaneet seitsemäntoista ensisijaa sekä runsaasti muita palkintoja. Ulkomailla on voitettu viisi nuorisomestaruutta ja ko-

Eini Kotiranta-Käyhkö

timaassa seurojen ja koulujen välisissä kilpailuissa lukematon määrä ensipalkintoja. Vielä on mainittava Pihlajamaan kehittämä harmonikkakomiikka, joilla esityksillään hän on saanut suurta tunnustusta aina ulkomaita myöten.

Maassamme toimii myöskin naispuolisia harmonikkamuusikoita. Nimekkäimpiä heistä lienevät jo pitkään esiintyneet Eini Kotiranta, Maire Pohjanheimo ja Maire Norrback sekä lupaa-va, nyt jo erittäin taidokkaasti soittava nuori Merja Helenius.

Kotiranta-Käyhkö, Eini (s. 5. 5. 1921), alkoi harjoitella harmonikansoittoa 12-vuotiaana. Opiskeli myöhemmin Viljo Vesterisen ja Onni Laihasen johdolla. Voittanut Suomen naisten harmonikansoiton mestaruuden vuosina 1945, 1946, ja 1947. Konsertoinut Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Yhteisesiintymisiä puolisonsa, taiteilija Kauko Käyhkön kanssa mm. Pariisin radiossa v. 1949.

Maire Tammenlaakso

Maire Norrback

Tammenlaakso, Maire (s. 14. 3. 1928), on soittanut harmo-
nikkaa 7-vuotiaasta alkaen, ensin 2-rivistä, mutta 10-vuotiaana
sai 5-rivisen, mistä lähtien on käyttänyt tätä soitinta. Saanut
ohjausta harmonikansoitossa Viljo Vesteriseltä ja Lasse Pihla-
jamaalta. Ottanut osaa Suomen naisten harmonikkamestaruus-
kilpailuihin 1945, jolloin sijoittui toiseksi, 1946 tuli kolmas sija
ja 1947 jälleen toinen palkinto. Antanut konsertteja yhdessä
Eini Kotirannan kanssa Ruotsissa 1948. Kiertueita kotimaassa.
Maire Tammenlaaksolla on Turussa laulava ja soittava nais-
yhtye »Turuttaret».

Norrback, Maire (s. 1931), on opiskellut harmonikansoittoa
isänsä L. Norrbackin johdolla. Voitti 1950 »Nuoret kyvyt esiin»-
kilpailun. Konsertoinut Suomessa, Ruotsissa ja Kanadassa.
Avustanut veljensä, Paul Norrbackin konserteissa. Esiintynyt
radiossa ja televisiossa.

Luettelemme lopuksi Suomen harmonikansoiton mestarit
eri vuosilta:

V. 1940	Onni Laihanen	V. 1952	Paavo Tiusanen
V. 1942	Onni Laihanen	V. 1953	Paavo Tiusanen
V. 1943	Onni Laihanen	V. 1954	Paavo Tiusanen
V. 1944	Toivo Manninen	V. 1955	Keijo Louna
V. 1945	Onni Laihanen	V. 1956	Taito Vainio
V. 1946	Aarre Lievonen	V. 1957	Veikko Ahvenainen
V. 1947	Esko Könönen	V. 1958	Taito Vainio
V. 1948	Paul Norrback	V. 1959	Esko Könönen
V. 1949	Paavo Tiusanen	V. 1960	Esko Könönen
V. 1950	Paul Norrback	V. 1961	Kalevi Nyqvist
V. 1951	Paul Norrback	V. 1962	Reijo Wallenius

Kiitän kaikkia niitä yksityisiä henkilöitä, sekä eri liikkeitä, joiden ystävällisellä myötävaikutuksella

ollut mahdollista. Tekijä

Kiitän kaikkia niitä yksityisiä henkilöitä, sekä eri liikkeitä, joiden ystävällisellä myötäväikutuksella tämän kirjasen julkaiseminen on ollut mahdollista.

Tekijä

la melodiosa

SUOMEN
SUOSITUIN
ITALIALAINEN

la melodiosa ... *Since 1928 the finest ...*